

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**KAPITOLY ZE ŽIVOTA VÁCLAVA HAVLA JAKO INSPIRACE
V OBČANSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Svobodová

Specializace v pedagogice: Občanská výchova se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D.

Plzeň, 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Rokycanech dne 26. června 2023

.....
vlastnoruční podpis

OBSAH

ÚVOD	4
1 PANSKÝ SYNEK.....	5
2 NEVÝHODY BURŽOAZNÍHO PŮVODU	7
3 HRY.....	9
3.1 POČÁTKY NA VOJNĚ.....	9
3.2 KONEČNĚ V DIVADLE	10
4 LITERATURA.....	12
4.1 PRAŽSKÉ JARO	14
5 OD ZVĚDAVOSTI AŽ K FILOZOFII	15
6 SBÍRKA PODPISŮ ANEB CHARTA 77	17
7 STÁVKY, SAMIZDATY, POLICEJNÍ VÝSLECHY, ZATÝKÁNÍ A VĚZENÍ	19
8 SAMETOVÉ OBČANSKÉ FÓRUM	23
8.1 ROZVRACEČ REŽIMU JMÉNEM OBČANSKÉ FÓRUM.....	23
9 NADĚJNÝ PREZIDENT	25
10 Z FUNKCE ZPĚT KE PSANÍ	27
11 VLASTNÍ SHRNUTÍ	28
11.1 HAVEL INSPIRACÍ PRO SOUČASNOST	28
11.2 INSPIRATIVNÍ CITÁTY	28
11.3 VLASTNÍ PŘEMÍTÁNÍ V LÉTĚ – ANALÝZA KNIHY <i>LETNÍ PŘEMÍTÁNÍ</i>	32
ZÁVĚR.....	37
RESUMÉ	38
SEZNAM LITERATURY	39
SEZNAM OBRÁZKŮ	42

Úvod

Václav Havel byl jednou z nejvýznamnějších osobností 20. století. Byl českým intelektuálem a státníkem, který se narodil 5. října 1936 v Praze. Proslavil se především jako kritik totalitního režimu v Československu a jako jeden z vůdců Charty 77. Kvůli svým odvážným slovům a nepoddajnému postoji proti utlačování se dostal do vězení, kde strávil celkem necelých pět let svého života. Po sametové revoluci, která proběhla v roce 1989, se stal významnou a symbolickou postavou nového demokratického Československa a později samostatné České republiky. Nejlépe zapamatovatelnou informací o Havlovi je, že se stal posledním prezidentem Československa a poté také prvním prezidentem České republiky. Proslavil se kromě svého politického působení také jako autor mnoha literárních děl. Jeho hry se staly ikonami své doby a hrály se v mnoha zahraničních zemích. Byl silným zastáncem lidských práv, svobody a demokracie. Jeho myšlenky jsou stále relevantní i v dnešní době. Havel zemřel 18. prosince 2011, ale jeho odkaz žije stále.

Téma práce Kapitoly ze života Václava Havla jako inspirace v občanském vzdělávání jsem si zvolila, jelikož je pro mě Václav Havel velikým vzorem. Spolu s Tomášem Garrigueem Masarykem pro mě znamená významnou politickou osobnost a jednoho z mála kvalitních prezidentů. Obdivuji, jak si vždy stál za svým názorem a nezalekl se ani v krizových situacích, například když byl umístěn do vězení a souzen. Vždy hlásal pravdu, lásku, svobodu a demokracii a byl zastáncem morálky, což je velice významné a často v politice opomíjené téma. Havel pro mě symbolizuje výjimečnou osobnost, která mi připomíná, že i jednotlivec může mít vliv na svět kolem sebe a že se vždy vyplatí stát si za svými přesvědčeními.

Jak název práce napovídá, v práci se zaměřuji na vybrané kapitoly ze života Václava Havla. Jednotlivé kapitoly se více zabývají Havlem v dětství, ve škole, Havlem dramatikem, spisovatelem, filozofem, chartistou, disidentem, zakladatelem Občanského fóra a v neposlední řadě také prezidentem. Pokusím se také nabídnout vlastní shrnutí, čím byl Václav Havel, jeho život a práce, inspirativní a aktuální pro dnešní občanské vzdělávání zaměřené na školní děti a mládež. Jako hlavní zdroje pro tvorbu práce jsem použila nejen jeho literární díla, ale také i esejistické texty a státnické projevy.

1 PANSKÝ SYNEK

Václav Havel pocházel z velice bohaté rodiny s intelektuálními a duchovními zájmy. „*Děd Václava Havla Václav Havel (1861-1921), pražský podnikatel ve stavebnictví ..., se do kulturních dějin zapsal především jako budovatel secesního paláce Lucerna na Václavském náměstí...*“¹ Byl manželem Emilie Havlové (rozené Pavelkové), se kterou měl dva syny, Václava M. Havla a Miloše Havla. Václav Maria Havel pokračoval v otcově kariéře a také se stal stavebním inženýrem, podnikatelem, vizionářem, dobudoval Lucernu a založil pražskou čtvrť Barrandov. Měl dvě ženy, Bělu Friedlandrovou a Boženu Havlovou (rozenou Vavrečkovou), se kterou měl také dva syny, Václava Havla a Ivana Miloše Havla. Z matčiny strany byl Havlovým dědečkem Hugo Vavrečka, který byl národohospodářem, novinářem, diplomatem, manažerem a politikem. Se svou ženou, Josefou Vavrečkovou (rozenou Kolbingerovou) měl zmíněnou Boženu Vavrečkovou.²

Václavova matka Božena hrála v jeho výchově velkou roli. „*I když byla Božena podle všeho dobrá a svědomitá matka a podporovala u svých synů všemožné intelektuální zájmy, od chemie a vědy vůbec až k literárním pokusům a domácímu loutkovému divadlu, nebyla zřejmě příliš vřelý rodič, přinejmenším pokud šlo o jejího prvorozeného syna.*“³ Často dávala Ivana Václavovi na starost, i když mu to zrovna nepřišlo vhod, a hubovala mu, když se Ivanovi něco přihodilo. Přes to všechno byl ale Václav velmi šťastné a spokojené dítě a jeho matce vděčíme za dokumentaci dětství Václava Havla v Rodinném albu z roku 1938.⁴

Co se ale týče vlivu Boženy na Václavův život, nemůžeme se bavit pouze o tom, jak ho podporovala ve všech možných odvětvích a podobně. Také je důležité zmínit, že velice přispěla k ambivalenci ve vztahu k druhému pohlaví. Havel trpěl velikou touhou po ženské společnosti, vyhledával dominantní ženy a všechny ženy v jeho životě tak trochu připomínaly jeho matku. Během svého života také Havel častokrát znevažoval

¹ C. PUTNA, Martin. *Václav Havel*. Druhé. Praha: Knihovna Václava Havla, 2012, s. 27. ISBN 978-80-87490-08-2.

² Rodina Václava Havla. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2009 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/rodina>.

³ ŽANTOVSKÝ, Michael. *Havel*. Praha: Argo, 2014, s. 28. ISBN 978-80-257-1213-9.

⁴ Tamtéž, s. 28-29.

ženské myšlení, nesvěřoval ženám postavení s vysokou zodpovědností a odsunul ženy do role asistentek a sekretářek.⁵

Bratři, Václav a Ivan, spolu dobře vycházeli a respektovali se, ale na jejich vztahu se později podepsal spor o rodinný palác Lucerna.⁶ Byli si blízcí a v některých věcech i podobní, k jejich společným rysům patřila i snaha být užitečný a nehádat se.⁷ Také společně spolupracovali na některých Havlových divadelních hrách, například na hře *Vyrozumění*, kde Ivan pomohl bratrovi a vymyslel umělý jazyk *ptydepe*.⁸

Ve zkratce měl Havel dobré dětství, ale kvůli svému „panskému“ původu stál ve škole tak trochu mimo své vrstevníky a to se mu nelíbilo. Později mu ale dochází, že se díky tomuto původu stal tím, kým se stal. *„Svým rodičům pochopitelně nic nezazlívám a nevyčítám, byli to hodní lidé a šlo jim jen o mé dobro ... A nevyčítal bych jim nic, ani kdyby se byla jejich neúmyslně handicapující péče neobrátila nakonec v můj prospěch. Rodinnému prostředí ostatně za mnohé vděčím i docela přímo: vyrůstaje v ideovém prostředí masarykovského humanismu ..., obklopen příslušnými knihami, měl jsem – co se duchovní orientace týče – dobré startovní podmínky.“*⁹ Dále si Havel ještě díky svému buržoaznímu původu uvědomoval jednu důležitou myšlenku: *„Myslím, že všichni by měli mít pokud možno stejné šance. Jak jich kdo využije – to je ovšem už jiná věc.“*¹⁰

⁵ ŽANTOVSKÝ, Michael. *Havel*. Praha: Argo, 2014, s. 34-35. ISBN 978-80-257-1213-9.

⁶ Bratři Václav a Ivan Havlovi. *Blesk.cz* [online]. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2021 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-pribehy/677594/bratri-vaclav-75-a-ivan-82-havlovi-rozdelil-je-stamilionovy-majetek.html>.

⁷ Ivan M. Havel vzpomíná na svého bratra Václava Havla. *Radiozurnal.rozhlas.cz* [online]. Praha: Český rozhlas, 2016 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/ivan-m-havel-vzpomina-na-sveho-bratra-vaclava-havla-kdyby-se-ted-vratil-tak-uz-6210626>.

⁸ ŽANTOVSKÝ, Michael. *Havel*. Praha: Argo, 2014, s. 99-100. ISBN 978-80-257-1213-9.

⁹ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 16-17. ISBN 978-80-7335-398-8.

¹⁰ Tamtéž, s. 16-17.

2 NEVÝHODY BURŽOAZNÍHO PŮVODU

„V dětství jsem se těšil, zvláště když jsme žili na našem venkovském sídle a já chodil do vesnické školy, rozmanitým výhodám a výsadám: byl jsem – na rozdíl od všech svých spolužáků a kamarádů – „panský synek“, pocházel jsem z bohaté, a tudíž vlivné rodiny, zaměstnávající – jak bylo v takovém prostředí tehdy zvykem – i „služebnictvo“: měl jsem vychovatelku, měli jsme kuchařku, služebnou, zahradníka, šoféra. A to všechno vytvářelo mezi mnou a mým bezprostředním okolím ... pochopitelnou sociální přehradu, kterou já – ačkoli špunt – kupodivu velice přesně cítil a velice těžce nesl, chápal ji jednoznačně jako svůj handicap: styděl jsem se za své výsady, prosil o jejich zrušení, toužil po rovnosti s ostatními.“¹¹

V roce 1947 se naskytla příležitost, aby Havel mohl získat lepší vzdělání a rodiče ho poslali na elitní chlapeckou školu na zámku v Poděbradech. Na této škole studovalo mnoho budoucích známých osobností, například budoucí předseda Českého olympijského výboru a lékař Milan Jirásek, budoucí generální tajemník Československé strany socialistické Jan Škoda, budoucí antikomunistický bojovník Josef Mašín, budoucí hollywoodský režisér Ivan Passer nebo budoucí režisér Miloš Forman. Bohužel v roce 1950 Poděbradská škola poslala Václava, Ivana i ostatní žáky školy domů.¹²

Následně nastaly problémy vyplývající z tzv. „buržoazního původu“ a Havel měl tak problém se získáním nějakého vyššího vzdělání. Pracoval tedy jako učeň – chemický laborant – a současně také navštěvoval večerní gymnázium ve Štěpánské ulici (Střední všeobecně vzdělávací škola pro pracující), které úspěšně absolvoval v roce 1954.¹³

Problémy s přijetím na školy dále pokračovaly a Havla nepřijali na vysokou školu s humanitním zaměřením. Proto nastoupil na ekonomickou fakultu ČVUT v Praze, kde studoval do roku 1957, a poté se pokusil přestoupit na filmovou fakultu Akademie múzických umění, kam ho bohužel nepřijali, avšak zpátky na ČVUT ho také nevzali.¹⁴

V roce 1959 začal díky Janu Werichovi pracovat v Divadle ABC jako jevištní technik a posléze, v roce 1960, se jako jevištní technik přesunul pracovat do Divadla

¹¹ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 15. ISBN 978-80-7335-398-8.

¹² ŽANTOVSKÝ, Michael. *Havel*. Praha: Argo, 2014, s. 38-42. ISBN 978-80-257-1213-9.

¹³ Životopis Václava Havla. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Havel v kostce, 2017 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/elearning/cs/data>.

¹⁴ Tamtéž.

Na Zábradlí. Později se zde z něj stal asistent ředitele a následně dramaturg.¹⁵ Také studoval dálkově dramaturgii na Divadelní fakultě Akademie múzických umění, kterou úspěšně zakončil roku 1966. V této době se však neudělovaly akademické tituly, a tak byl titul MgA. Havlovi uznán až po změně legislativy v roce 1990.¹⁶

¹⁵ KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 101. ISBN 978-80-7597-937-7.

¹⁶ Životopis Václava Havla. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Havel v kostce, 2017 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/elearning/cs/data>.

3 HRY

3.1 POČÁTKY NA VOJNĚ

Když se Havel pokusil neúspěšně přestoupit z ČVUT na filmovou fakultu a následně se nemohl vrátit ani zpět na ČVUT, dostal v roce 1957 předvolání k odvodu do armády. Byl přidělen k ženistům v Českých Budějovicích. Sám později přiznává, že měl vojnu velice těžkou, protože právě k ženistům přidělovali brance, kteří měli problémy se zákonem nebo byli takzvaného „závadného původu“, jako sám Havel. „*Se všemi se nakládalo jako s podezřelými a byli využíváni jako pracovní síla.*“¹⁷

Zrovna na vojně se Havel začal věnovat divadlu, jelikož v mnoha vojenských jednotkách působily divadelní soubory a Havel v tom viděl formu takového malého vyhnutí se těžké službě. S Karlem Bryndou, kamarádem a pozdějším divadelním režisérem, inscenovali společně hru Pavla Kohouta *Záříjové noci*, což však nemělo žádné pozitivní ohlasy od vedení. Později Václav s Karlem sepsali vlastní dílo *Život před sebou*. S touto hrou prošli mnoho soutěží a dostali se až na soutěžní přehlídku v Mariánských Lázních. Hra ale nakonec byla zinscenována mimo soutěž, jelikož hlavní správa československé armády uznala, že si Václav s Karlem dělají pouze z armády legraci, a následný den byla hra označena jako protiarmádní.¹⁸

Vojna ale měla pro Havlův život velký pozitivní přínos. „*Na vojně „nezkušený návštěvník spisovatelských kaváren“ našel své umělecké poslání.*“¹⁹ V roce 1959 napsal hru *Rodinný večer* a také se přihlásil na dramaturgii na DAMU. I když při přijímacích zkouškách všechny členy komise nadchl svým výkonem, vedení univerzity ho bohužel ani tentokrát nepřijalo ke studiu. Havel si však poradil jinak a v roce 1959 díky přímlově Jana Wericha, kamaráda Václavova otce, nastoupil do Divadla ABC jako jevištní technik.²⁰

¹⁷ KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 98. ISBN 978-80-7597-937-7.

¹⁸ Tamtéž, s. 99-100.

¹⁹ Tamtéž, s. 101.

²⁰ Tamtéž, s. 101.

3.2 KONEČNĚ V DIVADLE

Při práci v Divadle ABC Havel velice citově k divadlu přilnul a také začal psát svou hru *Vyrozumění*. Tato hra je velice zajímavá tím, že se většina děje odehrává v cizím, Ivanem Havlem uměle vytvořeným, jazykem – *ptydepe*. I k napsání další své hry, *Ztížená možnost soustředění*, se Václav Havel opět nechal inspirovat svým bratrem Ivanem.²¹

V roce 1960 využil nabídky Ivana Vyskočila a jako jevištní technik přestoupil z Divadla ABC do Divadla Na Zábřadlí. S Vyskočilem blízce spolupracoval a měli poklidný přátelsky-pracovní vztah. Společně i vytvořili hru *Autoskop*. Ale nakonec se nerozešli v dobrém, jelikož byl Vyskočil v roce 1962 kvůli své nezodpovědnosti, lenivosti a nezájmu o divadlo přiměn k odchodu. Na jeho místo ředitele byl dosazen Jan Grossmann, který učinil Havla svým asistentem. „*Grossmann mne učinil tím, čím mne sliboval učinit Vyskočil, totiž svým nejbližším uměleckým spolupracovníkem, ...*“²²

Havel s Milošem Macourkem sepsal hru *Nejlepší rocky paní Hermanové*, díky které se zlepšila celá atmosféra v souboru. Později Havel pod vedením Grossmanna napsal hru *Zahradní slavnost*, která se setkala nejprve s velkým diváckým překvapením a nepochopením, ale poté se jí dostavilo velikého uznání a ocenění. Hra byla oceněna i na zahraniční úrovni. Například v Německu měla premiéru 2. října 1964. Měsíc od této premiéry přiletěl do Prahy Klaus Juncker, redaktor prestižního nakladatelství Rowohlt, a nabídl Havlovi, že se stane jeho literárním agentem. Následně se díky němu *Zahradní slavnost* hrála i v Rakousku, Maďarsku, Jugoslávii a dvakrát v západním Německu. Díky této situaci se v polovině šedesátých let stal Václav Havel majetným, finančně nezávislým a mezinárodně známým člověkem.²³ Později se Havel stal dramaturgem v Divadle Na Zábřadlí. Tuto funkci následně opustil v roce 1968 a stal se spisovatelem na volné noze.²⁴

Později vytvořil další hry, například *Motýl na anténě* (1968), což je televizní jednoaktová komedie, dále *Anděl strážný* (1968), rozhlasová jednoaktová komedie. *Spiklenci* (1971), zde se jedná o divadelní hru o patnácti obrazech, která měla

²¹ KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 103-104. ISBN 978-80-7597-937-7.

²² Tamtéž s. 110.

²³ Tamtéž, s. 110-120.

²⁴ Divadlo. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/divadlo>.

zahraniční premiéru v Badenu roku 1974. Dále *Žebrácká opera* (1972), což je divadelní hra o čtrnácti obrazech na téma Johna Greye, která také měla i zahraniční premiéru. Další hrou je *Vernisáž* (1975), divadelní jednoaktová hra, která se také hrála i v zahraničí (Vídeň), *Audience* (1975), divadelní jednoaktová hra hraná opět například ve Vídni, *Horský hotel* (1976), divadelní hra o pěti dějstvích, která se opět hrála i ve Vídni, stejně jako i další divadelní jednoaktová hra *Protest* (1978). Další hrou je *Chyba* (1983), divadelní jednoaktová hra, která měla premiéru ve Stockholmu, dále *Largo desolato* (1984), která měla také i svou vídeňskou premiéru, stejně jako divadelní hra *Pokoušení* (1985). Další divadelní hra *Asanace* (1987) se dočkala své zahraniční premiéry v Curychu. *Zítřka to spustíme* (1988) je historická meditace pro časopis *Rozrazil* a poslední divadelní hrou je *Odcházení* (2007), která byla inscenovaná i na premiéře v Londýně.²⁵

²⁵ Hry. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/dilo/hry>.

4 LITERATURA

Havlova literární a umělecká aktivita začínala již v době, kdy se naučil psát písmenka. Psal básně, seriály, ve třinácti letech dokonce napsal celou filozofickou knihu, později například napsal brožuru o stavbě atomů. V patnácti letech začal soustavněji psát poezii a věnovat se humanitnímu oboru.²⁶ Jeho prvními čtenáři byli jeho spolužáci z večerního gymnázia, které navštěvoval v roce 1951. V roce 1952 pozvali Havlovi rodiče jeho kamarády na návštěvu a zde se stvořil debatní kroužek, z něhož později vznikla literárně-politická skupina *Šestatřicátníci*, které vymyslel název Radim Kopecký dle roku narození členů – 1936.²⁷ I když se jednalo o mladé teenagery, nechovali se tak, jak bychom od mladých lidí možná čekali, měli zcela jiné zájmy. Členové oplývali literárními, politickými a filozofickými ambicemi a většina z nich se později opravdu stala známou osobností v českých či světových dějinách.²⁸

„Šestatřicátnické časopisy a almanachy zahrnují texty v širokém rozpětí žánrovém, tematickém a ovšem kvalitativním. Nacházejí se tu rozmáchlé rozvrhy nových filozofických či uměleckých směrů („evoluční determinismus“ Ivana Hartmanna, „optimalistický humanismus“ Václava Havla či ironický „ismismus“ Ivana Korečka), básně a básnické prózy (Václav Havel, Jiří Kuběna, Jiří Fragner, Marie-Louisa Langerová, Pavel Švanda a další) i pokusy o studie ze světové literární historie i z lokálního kulturního místopisu (Radim Kopecký, Václav Havel, Jiří Kuběna a další).“²⁹

Na podzim roku 1953 se Šestatřicátníci rozhodli vydávat vlastní časopis *Rozhovory 36*. Do výroby tohoto časopisu se zapojila i celá Havlova rodina. Během tohoto roku vyšlo pět čísel *Rozhovorů 36*, jeden *Oběžník Šestatřicátníkům* a dvě čísla básnické revue *Stříbrný vítr*. Havel publikoval v *Rozhovorech 36* mnoho své poezie a dalších svých textů.³⁰

Mezi nejstarší Havlovy texty a eseje patří například díla jako *Optimalismus a humanismus*, *Nicota*, *Otakar Březina – básník vůle*, *Hamletova otázka* napsané roku

²⁶ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 34. ISBN 978-80-7335-398-8.

²⁷ KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 72. ISBN 978-80-7597-937-7.

²⁸ C. PUTNA, Martin. *Václav Havel*. Druhé. Praha: Knihovna Václava Havla, 2012, s. 75. ISBN 978-80-87490-08-2.

²⁹ Tamtéž, s. 76.

³⁰ KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 75. ISBN 978-80-7597-937-7.

1953 a *Americká poezie* z roku 1954. *Optimalismus a humanismus* je polemikou s Tomášem G. Masarykem. Havel cítil potřebu vymezit vztah svého nově vzniklého filozofického směru „optimistického humanismu“ k Masarykovi.³¹ Dále se v tomto díle Havel brání námitkám od svých kolegů z Šestatřicátníků, kteří tvrdí, že jsou Havlovy teorie utopické. On na to odpovídá: „*Toliko ukazují, k čemu dle mého soudu spěje vývoj společnosti. Konstatují jenom fakta.*“³² Další dvě díla obsahují jak literární složku, tak složku nábožensko-etické filozofie. V díle *Otakar Březina, básník vůle* Havel obdivuje a chválí Březinu mimo jiné i za to, že ve svých dílech pojímá celistvost světa i se všemi jeho protiklady. V eseji *Hamletova otázka* činí Havel jakési panteistické vyznání víry. V posledním díle *Americká poezie* Havel popisuje svůj pocit blízkosti k Americe, její kultuře a Waltu Whitmanovi.³³

Havel také psal i poezii, a to až do svého nástupu na vojnu. Napsal několik sbírek, které se ale nevydaly. Dostal se do kontaktu i s nejrůznějšími známými spisovateli jako byl například Jaroslav Seifert, Vladimír Holan, Jan Zábřana nebo Jiří Kolář.³⁴

Jako veřejně známý začínající autor se poprvé proslavil na srazu mladých spisovatelů v Dobříši v roce 1956, kam ho pozvali jako reakci na jeho dopis kritizující časopis *Květen*. Havel na tomto srazu vystoupil s odvážným proslovem a rozpoutal tak bouřlivé debaty a polemiky.³⁵

Po 3. sjezdu Svazu spisovatelů roku 1963 byl založen literární časopis pro mladé autory nesoucí název *Tvář*. Přes Havlovu prvotní nelibost vůči časopisu se asi po roce od jeho založení stal redakčním *Tváře* i členem Svazu spisovatelů, aby na následujících sjezdech mohl tento časopis obhajovat a zastávat se ho.³⁶

Havel za celou svoji literární kariéru napsal mnoho děl. Mezi jeho nejznámější knihy patří například *Antikódy* (1964), *Protokoly* (1966), *O lidskou identitu* (1984), *Do různých stran* (1989), *Dálkový výslech* (1989), *Projevy* (1990), *Moc bezmocných* (1990), *Largo desolato*, *Pokoušení*, *Asanace* (1990), *Dopisy Olze* (1990), *Letní přemítání*

³¹ C. PUTNA, Martin. *Václav Havel*. Druhé. Praha: Knihovna Václava Havla, 2012, s. 81. ISBN 978-80-87490-08-2.

³² Tamtéž, s. 82.

³³ Tamtéž, s. 83.

³⁴ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 34-36. ISBN 978-80-7335-398-8.

³⁵ Tamtéž, s. 41-44.

³⁶ Tamtéž, s. 87-88.

(1991), *Prosím, stručně* (2006) a mnoho dalších spisů, projevů a podobně. Mezi jeho nejznámější eseje řadíme například *Dopis Gustávu Husákovi* (1975), *Moc bezmocných* (1978), *Slovo o slovu* (1989) a další eseje ze sbírky *Do různých stran*. Havel byl také publicista a napsal desítky článků, které byly otištěné v nejrůznějších novinách, od Mladé fronty až do New York Times.³⁷

4.1 PRAŽSKÉ JARO

„Pražské jaro bylo reakcí na hlubokou hospodářskou, společenskou a politickou krizi, v níž se Československo ocitlo po dvaceti letech výlučného vládnutí komunistické strany.“³⁸

*„Karel Hvižd'ala: ‚Angažoval jste se v době Pražského jara nějak bezprostředně politicky?‘
Havel: ‚Moc ne, rozhodně jsem v žádném centru dění nebyl.‘“³⁹*

Havel v období Pražského jara působil hlavně ve Svazu spisovatelů, také se angažoval jako předseda Klubu nezávislých spisovatelů a jako člen Klubu angažovaných nestraníků.⁴⁰ Jediným jeho velkým politickým aktem byl článek *Na téma opozice*, ve kterém píše o založení nové politické strany demokratického zaměření, která by sloužila jako pozice straně komunistické.⁴¹ Dále Havel v tomto období hodně cestoval. Hlavním cílem jeho dobrodružné cesty do Ameriky byla premiéra jeho hry *Vyrozumění* na New York Shakespear Festivalu.⁴²

³⁷ Václav Havel – spisovatel. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/dilo>.

³⁸ KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 155. ISBN 978-80-7597-937-7.

³⁹ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 109. ISBN 978-80-7335-398-8.

⁴⁰ Václav Havel. *Databazeknih.cz* [online]. Praha: Databaze knih, 2022 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/vaclav-havel-184>.

⁴¹ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 109. ISBN 978-80-7335-398-8.

⁴² KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 170-173. ISBN 978-80-7597-937-7.

5 OD ZVĚDAVOSTI AŽ K FILOZOFII

Václav Havel vždy oplýval velikým množstvím talentů. Jedním z nich byl i talent filozofický. Od mala byl Havel velice zvědavé dítě a do všeho vrtal a nikdy se nenechal zastrašit na své cestě za poznáním a věděním. Tohle „vrtání“ by se dalo nazvat podmínkou skutečného filozofování. Systematické zkoumání problémů ho však nikdy příliš nezaujalo, takže se nedá úplně říci, že by byl stoprocentním filozofem, jelikož se filozofie musí dělat určitým způsobem, a to on nedělal. Také nikdy u ničeho nevydržel moc dlouho, například když psal nějakou hru, měl velké potíže, aby ji dokončil. A poslední příklad toho, že nebyl tak velikým filozofem je to, že byl velice nervózní z pobytu ve vězení, což nikdy žádný filozof nebyl, jelikož právě ve vězení mají filozofové největší čas a klid na přemýšlení a rozjímání.

Havel pravděpodobně neměl nikdy žádné stále filozofické téma, kterým by se zaobíral. Vždy chvilku řešil to téma, které ho zrovna v danou chvíli nadchlo a zajímalo, a po chvíli se přesunul zase jinam. Jedním jeho takzvaným filozotématem bylo „paměť bytí“ a poté se zabýval Patočkovým pojmem „život v pravdě“.⁴³ Zajímal se otázkou bytí, u které řešil témata jako odpovědnost k bytí, absurditu a problém dějin. Dále řešil otázku pravdy, kde rozjímal nad tématy jako život v pravdě a život ve lži. A třetí otázkou, nad kterou Havel filozofoval, byla svoboda, kde přemýšlel nad tématy jako lidská identita a společenská a politická svoboda.⁴⁴

Pokud Havla srovnáme se světovými politiky, byl opravdu jedinečný, jelikož poukazoval k filozofickým problémům, což bylo velice důležité. Také proto měl velice ohlasů právě v Americe, protože tam nebyli lidé zvyklí, že by politik formuloval a tematizoval filozofická témata. I když Havel nebyl úplně popularizátorem filozofie, dalo by se říci, že jí udělal velice dobrou reklamu.⁴⁵

Inspiraci ve filozofii nacházel Havel hlavně u známých filozofů jako byl například Masaryk, Heidegger, Patočka a další. S Masarykem se Havel propojoval hlavně

⁴³ Havel – Filozof? *Hejdanek.eu* [online]. Praha: Archiv Ladislava Hejdánka, 2009 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.hejdanek.eu/Archive/Detail/965>.

⁴⁴ SVOBODOVÁ, Markéta. *Filozofická témata v díle Václava Havla* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/26762/1/BP%20Marketa%20Svobodov%20.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni.

⁴⁵ Havel – Filozof? *Hejdanek.eu* [online]. Praha: Archiv Ladislava Hejdánka, 2009 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.hejdanek.eu/Archive/Detail/965>.

v otázkách pravdy, demokracie a víry a velice k němu přilnul hlavně v době, kdy se sám stal prezidentem. S Heideggerem se inspiroval kvůli své koncepci bytí, přijal od něj například pojem „pobyt“, rozvíjel v návaznosti na něj koncepci autentického a neautentického života. S Patočkou měl Havel velice silný vztah, například věnoval jeho památce svoji knihu *Moc bezmocných*, sám o něm vždy říkával, že „*poslouchat ho byla rozkoš*“ a nejvíce je spojuje právě Charta 77, jejímiž prvními mluvčími oba byli.⁴⁶

⁴⁶ SVOBODOVÁ, Markéta. *Filosofická témata v díle Václava Havla* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/26762/1/BP%20Marketa%20Svobodova%20.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni.

6 SBÍRKA PODPISŮ ANEB CHARTA 77

Vzniku neformální československé občanské iniciativy, kterou pojmenoval Pavel Kohout *Charta 77*, předcházelo zadržení a odsouzení členů skupiny *The Plastic People of Universe* v roce 1976. Hned, co se o této události Havel dozvěděl, přijel z Hrádečku do Prahy, protože věděl, že se s tímto neprávem musí něco dělat. Havel se spojil s filozofem a psychologem Jiřím Němcem a začali spolu organizovat takzvanou kampaň za Plasty. Spolu nejprve obíhali mnoho lidí a snažili se je získat na svou stranu, ale setkali se s nepochopením i odporem, avšak tato nedůvěra velice brzy vyprchala a lidé se k nim začali přidávat. Havlovy a Němcovy akce vyvrcholily otevřeným dopisem Heinrichu Böllovi, který podepsal i Jaroslav Seifert, Václav Černý nebo Karel Kosík. Tyto akce vyústily do velké petice, kterou podepsalo přes sedmdesát lidí.⁴⁷

„Spektrum bylo úplné, a i když to třeba nelze vyčíst přímo z podpisů na těch různých protestech, ve skutečnosti se právě v této době, v těsnější či volnější souvislosti s případem Plastiků, sblížili a neformálně – prostřednictvím různě nově navázaných kontaktů a přátelství – propojily hlavní okruhy, které byly to té doby víceméně od sebe izolovány a které představovaly základní masiv budoucí Charty 77.“⁴⁸

Státní moc byla událostmi kolem Plastiků velice zaskočena a zanedlouho začala postupně členy propouštět na svobodu.⁴⁹

„Publikum shromážděné v prostorách soudu bylo předobrazem Charty 77; atmosféra rovnosti, solidarity, družnosti, pospolitosti a obětavé ochoty vzájemně si pomáhat, vyvolávané vědomím společné věci a společného ohrožení, nebyla jen atmosférou soudní budovy, ale i atmosférou prvních měsíců Charty.“⁵⁰

Po těchto událostech bylo všem jasné, že se takováto příležitost nesmí nechat utéct, a proto se spojili Havel s Němcem a dalšími „zakladateli Charty“, kterými byli například Pavel Kohout, Zdeněk Mlynář a Václav Vendelín Komeda, který zorganizoval první schůzku 10. prosince 1976 v bytě Jaroslava Kořána.⁵¹ Poté proběhly další dvě schůzky,

⁴⁷ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 135-140. ISBN 978-80-7335-398-8.

⁴⁸ Tamtéž, s. 141.

⁴⁹ Tamtéž s. 141.

⁵⁰ Tamtéž, s. 142.

⁵¹ Založení Charty 77. *Encyklopedie.praha2.cz* [online]. Praha: Encyklopedie Prahy 2, 2021 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/udalosti/798-zalozeni-charty-77>.

na které dorazili navíc i Petr Uhl, Jiří Hájek, Pavel Bergmann a Ludvík Vaculík. Na těchto schůzkách se Charta připravovala. Mluvčími Charty byli později zvoleni Jiří Hájek, Václav Havel a Jan Patočka, který kvůli této pozici zemřel 13. března 1977 na následky osmihodinového výslechu.⁵² Podpisy bylo plánované sbírat mezi Vánocemi a Novým rokem, mezi přáteli a rodinou, a hlavně pomalu a potichu, aby se o tom hned nedozvěděla policie. Již v první várce podpisů jich bylo celkem dvě stě čtyřicet tři.⁵³

Text Charty byl publikován 6. - 7. ledna 1977⁵⁴ a hned po prvních chvílích života Charty měl Havel velmi krušný týden, kdy se ze svého „běžného“ policejního výslechu 14. ledna již nevrátil domů a byl zatčen. Policie si zřejmě myslela, že zatčením Havla Chartu omezí či zničí, ale opak se stal pravdou a Charta zažila za dobu Havlova pobytu ve vězení velký rozmach.⁵⁵

Charta 77 zejména kritizovala vládu za porušování lidských práv a sdružovala lidi s nejrůznějšími ideovými přesvědčeními, které pojila touha po svobodě a spravedlnosti. A nakonec po pádu komunistického režimu se v roce 1992 setkali mluvčí Charty a její činnost oficiálně ukončili.⁵⁶

⁵² Založení Charty 77. *Encyklopedie.praha2.cz* [online]. Praha: Encyklopedie Prahy 2, 2021 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/udalosti/798-zalozeni-charty-77>.

⁵³ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 142-147. ISBN 978-80-7335-398-8.

⁵⁴ Založení Charty 77. *Encyklopedie.praha2.cz* [online]. Praha: Encyklopedie Prahy 2, 2021 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/udalosti/798-zalozeni-charty-77>.

⁵⁵ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 150-151. ISBN 978-80-7335-398-8.

⁵⁶ Založení Charty 77. *Encyklopedie.praha2.cz* [online]. Praha: Encyklopedie Prahy 2, 2021 [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/udalosti/798-zalozeni-charty-77>.

7 STÁVKY, SAMIZDATY, POLICEJNÍ VÝSLECHY, ZATÝKÁNÍ A VĚZENÍ

Havlova éra disidentu začíná již v roce 1969. „Po srpnové okupaci varuje před rezignací společnosti. Na podzim se zapojuje do stávek studentů, věcně pojmenovává, analyzuje a odsuzuje poměry, nezadržitelně směřující k další totalitě.“⁵⁷ Těmito akcemi si vykoledoval postupné vylučování z oficiální kultury a stal se zakázaným autorem. Dále se například účastnil prohlášení *Deset bodů*, které odmítalo takzvanou normalizaci, a za to byl vyslýchán a obviněn. Trestní řízení však bylo odloženo.⁵⁸

Další Havlovo samizdatovou činností bylo, že například napsal divadelní hru *Audience*, v níž se objevuje postava disidenta Ferdinanda Vaňka. Dne 8. dubna 1975 Havel napsal otevřený dopis Gustávu Husákovi, ve kterém opět ostře kritizoval normalizaci. Později Havel s Daňou Horákovou založil samizdatovou *Edici Expedice* a společně vydali texty zakázaných autorů.⁵⁹

V roce 1976 proběhl trestní proces proti skupině The Plastic People of the Universe, načež Havel začal obratem organizovat protesty a získávat kontakty na podporu obviněných. Později v srpnu se připojuje k dopisu spisovateli Heinrichu Böllovi. A kolem celé této akce na podporu Plastiků vzniká společenství tvořící budoucí základ Charty 77.⁶⁰

První Havlovo zatčení se odehrálo těsně po vydání Charty 77. Byl zadržen během svého výslechu 14. ledna 1977 a domů už se toho dne nevrátil. Ve vyšetřovací vazbě byl držen od ledna do května.⁶¹ Havel pobyt ve vězení nesl docela špatně. Zcela nejhorší pro něj byl poslední týden, kdy tušil, že bude propuštěn, ale také věděl, že ho zkompromitují. Havel prý poslední týden ve vězení spal pouze jednu hodinu denně a celý zbytek dne se trápil. Zhanobení nakonec bylo ještě horší, než Havel předpokládal. Přidali mu, že prý ve vězení složil funkci mluvčího Charty, což nebyla pravda. Po svém propuštění, které proběhlo 20. května 1977, byl Havel velice zmatený, poblázněný, zoufalý, ale

⁵⁷ Václav Havel – disident. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/disident>

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

zároveň i v euforii, hlavně když se dozvěděl, že na tom Charta není vůbec tak špatně, jak předpokládal.⁶²

Dne 28. ledna 1978 se konal maškarní ples v Domě železničářů. Nápad, že se tam vydají, dostala Jelena Mašínová manželka Pavla Kohouta. I Václav Havel, Daňa Horáková nebo například Rudolf Battěk se rozhodli, že na ples půjdou. Toto rozhodnutí se jim však stalo osudným, jelikož se to všude kolem vstupu na akci hemžilo tajnou policií a všechny signatáře Charty posílali domů. Havel se svojí skupinkou ale odmítli vrácení vstupného a vstoupili do vestibulu, načež se na ně hned vrhli tajní policisté, hosty zmlátili a pozatýkali. Havla také zatkli a umístili do vazby. Tentokrát pobyt ve vězení ale zvládal mnohem lépe. Ve vazbě Havel dlouho nepobyl. Propustili jej 13. března 1978, jelikož policie měla k dispozici pouze výpovědi jednotlivých policistů, kteří si navzájem protiřekli.⁶³

Jako reakci na věznění Landovského, Kukala a Havla zřídila skupina chartistů výbor na jejich obranu. Po svém propuštění Havel navrhl Petru Uhlovi, aby zřídili stálý výbor založen na podobném principu, který se bude zaměřovat na případy komunistických brutálních represí.⁶⁴ A tak 27. dubna 1978 vzniká *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných* (VONS). Tento výbor měl za úkol sledovat a zveřejňovat případy pronásledovaných lidí v rozporu s českými zákony.⁶⁵

Když Charta oslavovala své první narozeniny, rozjela Státní bezpečnost tajnou operaci, jejíž cílem bylo zbavit se všech aktivních disidentů. Během následujících několika let si tak skoro tři sta signatářů Charty požádalo o vycestování z republiky. A jelikož byla policie v této době velice aktivní, vymyslela Anna Šabatová, že se zástupci Charty 77 setkají se zástupci polského *Výboru na ochranu dělníků* (později přejmenovaný na *Výbor společné sebeobrany*)⁶⁶ na horách v Krkonoších. Toto setkání se uskutečnilo 27. července 1978. Polský výbor zastupovali Jacek Kuroń, Jan Lityński, Antoni

⁶² HAVEL, Václav. *Dálkový výslech*. Praha: LEDA, 2015, s. 151-152. ISBN 978-80-7335-398-8.

⁶³ KACZOROWSKI, Aleksander. In: *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 311-313. ISBN 978-80-7597-937-7.

⁶⁴ Tamtéž, s. 313.

⁶⁵ Václav Havel – disident. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/disident>.

⁶⁶ Historie: KOR. *Neviditelný pes*. *lidovky.cz* [online]. Praha: Neviditelný pes, 2022 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/historie-kor.A160924_171733_p_zahranici_wag.

Macierewicz a Adam Michnik a Chartu zastupovali Tomáš Petřivý, Marta Kubišová s přítelem Jiřím Bednářem a Václav Havel.⁶⁷

Dne 20. září 1978 proběhla druhá schůzka, které se účastnilo přibližně dvaceti lidí. Na této schůzce se dohodly cíle a zásady spolupráce Charty a polského Výboru. Třetí schůzka měla proběhnout 1. října 1978, ale byla zmařena koordinovanou akcí polské a české policie.⁶⁸

V říjnu 1978 Havel: „*Píše svůj nejznámější esej Moc bezmocných, analýzu situace a možností politického disidentu, text o vystoupení ze „života ve lži“ a pokusu o „život v pravdě“.*“⁶⁹

Později roku 1978 se Havel ocitá v šestiměsíčním domácím vězení, kdy je každý jeho pohyb sledován. Toto domácí vězení se završuje 29. května 1979, kdy je Havel spolu s dalšími členy VONS zatčen.⁷⁰ Havel byl odsouzen za „podvracení republiky“ ke 4,5 roku vězení. Odsouzení dále byli i Petr Uhl, Jiří Dienstbier, Otta Bednářová, Václav Benda a Dana Němcová.⁷¹

Havel to měl ve vězení velice těžké, jelikož byl „politickým vězněm“, i když se toto slovní spojení prý nesmělo používat. K politickým vězňům bylo přistupováno snad ještě hůře než k „normálním“ vězňům. Tito vězni jsou většinou zbaveni mnoha práv a jiných výhod (jako jsou například návštěvy, balíčky za odměnu, možnosti kulturní seberealizace apod.), jsou ostře sledováni, ostatní vězni jsou podpláceni, aby jim všemožně škodili, každé záminky je využíváno k jejich potrestání nebo dostávají přidělené horší manuální práce, kde je skoro nemožné plnit normy a jejich nesplnění je poté také trestáno.⁷² Dále měl Havel ve vězení přísně zakázáno psát. Jediné, co mohl psát, byly legální (tzn. cenzurované) dopisy své manželce Olze jednou za týden

⁶⁷ KACZOROWSKI, Aleksander. *Havel*. Praha: XYZ, 2021, s. 314-317. ISBN 978-80-7597-937-7.

⁶⁸ Tamtéž, s. 318.

⁶⁹ Václav Havel – disident. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/disident>.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Václav Havel. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita, 2022 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_havelv.php.

⁷² FREIMANOVÁ, Anna a Tereza JOHANIDESOVÁ. *Václav Havel: Má to smysl!* Praha: Knihovna Václava Havla, 2019, s. 195. ISBN 978-80-87490-98-3.

s přísnými podmínkami. Z těchto dopisů později vznikla známá kniha nesoucí název *Dopisy Olze*.⁷³

Havlovo zdraví se vlivem nepříznivých podmínek ve vazbě velice zhoršilo, a proto byl v únoru 1983 pro těžký zápal plic jeho pobyt ve věznici předčasně přerušeno.⁷⁴

Po zlepšení zdravotního stavu a otřepání se z propuštění z vězení Havel pokračuje ve své „disidentské činnosti“. „VH poskytuje řadu interview prestižním západním deníkům a časopisům, veřejně se zastává nespravedlivě stíhaných a stará se o jejich finanční podporu, pokračuje v psaní her a ve vydávání *Edice Expedice*, je členem redakční rady *Lidových novin* a spoluzakládá časopis *O divadle*. Zatímco doma je sledován, zadržován a šikanován, ve světě je oceněn Erasmovou cenou a Mírovou cenou německých knihkupců.“⁷⁵

Ještě před pádem komunistického režimu roku 1989 stihli Havla napočtvrté (i napopáté) zavřít do vězení. Stalo se tak v průběhu týdne protestů na Václavském náměstí k výročí sebeupálení Jana Palacha. Havel byl zadržen a odsouzen k devíti měsícům nepodmíněně. Z vazby byl na základě předložené žádosti předčasně propuštěn v květnu 1989. Havel se ihned po svém propuštění přidává k tvorbě petice *Několik vět*, kterou podepisuje několik desítek tisíc lidí.⁷⁶

V říjnu Havel završuje svou „disidentskou kariéru“ svým pátým zatčením v řadě.⁷⁷ A 19. listopadu zakládá politické hnutí Občanské fórum (OF), které vzniklo jako široká a spontánní platforma občanských nezávislých aktivit, odmítalo totalitní komunistický režim a usilovalo o obnovu plurality, právního státu a demokracie.⁷⁸

⁷³ FREIMANOVÁ, Anna a Tereza JOHANIDESOVÁ. In: *Václav Havel: Má to smysl!* Praha: Knihovna Václava Havla, 2019, s. 199. ISBN 978-80-87490-98-3.

⁷⁴ Tamtéž, s. 207.

⁷⁵ Václav Havel – disident. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/disident>.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Hnutí Občanské fórum. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita, 2022 [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://www.totalita.cz/vysvetlivky/of.php>.

8 SAMETOVÉ OBČANSKÉ FÓRUM

„Havel byl totiž „uhlík“, jak ho nazval filozof Ladislav Hejdlánek, tj. chemický prvek schopný spojit se s mnoha jinými a vytvořit sloučeninu neodolatelné síly a pevnosti, plnou neuvěřitelných rozporů, a přesto pro tuto chvíli dostatečně stabilní, aby uvedla v pohyb zásadní společenské změny.“⁷⁹

Jelikož byl Havel v období Sametové revoluce sledován médii i policií, odjel raději mimo Prahu na chatu v podkrkonošském Hrádečku, jelikož se obával, že kdyby se účastnil studentských demonstrací, byla by pozornost zaměřena na něj a na studentské myšlenky by se zanevřelo. Hned druhý den ale zjišťoval, jaká je v Praze situace a vydal se zpět, jelikož vycítil, že nastal zlomový okamžik, který vše změní.

Dne 19. listopadu zakládá spolu s Vondrou, Urbanem a dalšími hnutí Občanské fórum.⁸⁰

8.1 ROZVRACEČ REŽIMU JMÉNEM OBČANSKÉ FÓRUM

Symbol revolučních změn neboli hnutí Občanské fórum (OF) vzniklo na podnět samotného Václava Havla, „aby artikulovalo veřejnou vůli a touhu po změně poměrů“⁸¹. Bylo to politické hnutí nezávislých aktivit

občanů, které mělo za cíl bojovat proti totalitnímu režimu Sovětského svazu, který v zemi vládl od roku 1968, a usilovat o politickou pluralitu, demokracii a právní stát. Svou podstatou navazovalo OF na Chartu 77, ale díky velké účasti hlavně studentů mělo širší pole působnosti. Zakladatel sice nebyl určen, ale později za něj byl prohlášen Václav Havel. Název OF vymyslel Jan Urban, který navrhl, aby se shromáždění nazývalo „fórum“ a Havel tuto myšlenku doplnil

Obrázek 1: Logo Občanského fóra

⁷⁹ Michael Žantovský: Václav Havel a sametová revoluce. *Plus.rozhlas.cz* [online]. Praha: Český rozhlas, 2023 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/michael-zantovsky-vaclav-havel-a-sametova-revoluce-8109040>.

⁸⁰ Kdo byl Václav Havel a jaká byla jeho role v průběhu sametové revoluce? *Seznamzpravy.cz* [online]. Praha: Seznam Zprávy, a. s, 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vaclav-havel-1989-79324>.

⁸¹ HAVEL, Václav a Karel HVÍŽĎALA. *Prosím stručně*. České Budějovice: gallery, 2006, s. 48. ISBN 80-86990-00-1.

o přídatek „občanské“.⁸² Znakem OF je modré písmeno O s modrýma očima a červeným úsměvem a červené písmeno F. Toto logo vytvořil grafik Pavel Šťastný na poslední chvíli původně jako studentský žert, ale bylo vybráno jako oficiální logo, prý protože bylo veselé.⁸³ Vlastně skoro celé OF vzniklo na poslední chvíli, za pochodu a jako jedna velká improvizace a nikdo by nečekal, že rozvrátí stávající režim a dojde k rozpadu bipolárního světa.

Na úrovni federace tvořilo Občanské fórum koalici se stranou VPN (Verejnost proti násiliu) a v České republice s ČSL (Československá strana lidová) a KDS (Křesťanskodemokratická strana). Na podzim roku 1990 se uvnitř hnutí uskupilo pravicové křídlo, ze kterého později vznikla strana ODS (Občanská demokratická strana), a levicové křídlo, z něhož později vzniklo hnutí OH (Občanské hnutí). V říjnu roku 1990 OF zřídilo funkci předsedy a zvolen do ní byl Václav Klaus. Začátkem roku 1991 se hnutí rozpadlo na jednotlivé politické subjekty – ODA (Občanská demokratická aliance), ODS, OH a další.

Nejdůležitějšími prvky v programu OF bylo například, že chtělo vypracovat novou ústavu, dále se mnoho prvků týkalo hlavně demokracie. OF také usilovalo o začlenění do evropské integrace, změnu dosavadního způsobu hospodářství, zlepšení životního prostředí a také o rozkvět kultury.⁸⁴

Občanské fórum se velice činilo a během krátké doby se prosadilo o vznik nové vlády, dosazení svých zástupců do parlamentu a toto všechno vyvrcholilo 29. prosince 1989 zvolením Václava Havla prezidentem Československé republiky.⁸⁵

⁸² Rychlý vzestup, rychlý rozpad. Před 30 lety vzniklo Občanské fórum. *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. Praha: Česká televize, 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2977769-rychly-vzestup-rychly-rozpad-pred-30-lety-vznik-lo-obcanske-forum>.

⁸³ Občanské fórum. *Seznamzpravy.cz* [online]. Praha: Seznam Zprávy, a. s, 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/tag/obcanske-forum-2095>.

⁸⁴ Hnutí Občanské fórum. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita, 2023 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.totalita.cz/vysvetlivky/of.php>.

⁸⁵ Rychlý vzestup, rychlý rozpad. Před 30 lety vzniklo Občanské fórum. *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. Praha: Česká televize, 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2977769-rychly-vzestup-rychly-rozpad-pred-30-lety-vznik-lo-obcanske-forum>.

9 NADĚJNÝ PREZIDENT

Dne 29. prosince 1989 byl Václav Havel jako kandidát Občanského fóra zvolen Federálním shromážděním jako prezident Československé socialistické republiky. Havel byl zvolen komunisty, které přesvědčil „most mezi minulými a budoucími politiky“ premiér Marián Čalfa. Havel vlastně prezidentem být vůbec nechtěl. Tvrdil ale, že to dělá pro vlast a že se občané republiky nemají čeho obávat.⁸⁶

Havel se velice rychle stal ztělesněním naděje pro velkou část českého i slovenského národa. Od samého začátku ale sám zdůrazňoval, že situace je velice obtížná. Toto prohlašoval i ve svém novoročním projevu dne 1. ledna 1990, kdy otevřeně lidu řekl „naše země nevzkvétá“.⁸⁷

Ze začátku roku 1990 vyhlásil Havel rozsáhlou amnestii, která mnoho lidí velice šokovala a dodnes mu jí stále někteří vyčítají.

Během druhého funkčního Havlova období nastala v Československu tzv. „pomlčková válka“, neboli spor o název republiky, který vedl až k samému rozpadu federace. I když byl Havel proti rozpadu, neměl dostatečný vliv, aby zabránil nevyhnutelnému. Otěže si převzal předseda ODS Václav Klaus za českou stranu a šéf HZDS (Hnutí za demokratické Slovensko) Vladimír Mečiar za stranu slovenskou.⁸⁸

Po rozpadu státu narůstal odpor proti Havlovi, a to zejména na Slovensku, kde občané dokonce skandovali „Dost' bolo Havla“. Havel poté později nebyl parlamentem zvolen jako prezident. Dne 20. července 1992 tak odstoupil z funkce a stáhl se na chvíli z veřejného života. Ale netrvalo dlouho a dne 26. ledna roku 1993 byl zvolen prvním prezidentem nově vzniklé České republiky. Dále byl poté zvolen znovu 20. ledna 1998.

Během svého plnění funkce hlavy státu zavedl mnoho změn. Z České republiky odešli sovětsí vojáci, zemi navštívily známé světové osobnosti, jako například americký prezident George Bush nebo papež Jan Pavel II., dále republika vstoupila do spolku NATO a stala se členem Evropské unie.

⁸⁶ FORMÁČKOVÁ, Marie. *Václav Havel: Život jako absurdní drama*. Praha 5: Euromedia Group, k. s. - Ikar, 2012, s. 83-88. ISBN 978-80-249-1812-9.

⁸⁷ Václav Havel. *Novinky.cz* [online]. Praha: Novinky [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/tag/vaclav-havel-20251>.

⁸⁸ Tamtéž.

Havel odstoupil ze své prezidentské funkce dne 2. února 2003 s cílem se věnovat literární činnosti a charitě. Jeho nástupcem se stal Václav Klaus, mezi nímž a Havlem panovalo dlouholeté napětí.⁸⁹

⁸⁹ FORMÁČKOVÁ, Marie. *Václav Havel: Život jako absurdní drama*. Praha 5: Euromedia Group, k. s. - Ikar, 2012, s. 83-88. ISBN 978-80-249-1812-9.

10 Z FUNKCE ZPĚT KE PSANÍ

Když 2. února roku 2003 Havel odstoupil z funkce hlavy státu České republiky, navrátil se zpět ke své původní a oblíbené profesi dramatika a spisovatele. Byl celosvětově uznávanou a velice vlivnou osobností v otázce lidských práv a svobod.

Dne 26. července 2004 byla založena Knihovna Václava Havla, která má za úkol připomínat složitost bojování za demokracii a svobodu ve 20. století.

V roce 2004 se Česká republika z velké části zásluhou Havla stala členským státem Evropské unie.

V roce 2006 vydal Havel knihu (post)prezidentských reflexí s názvem *Prosím, stručně*, která navazuje jako druhý díl ke knize *Dálkový výslech* z roku 1986. V následujícím roce napsal divadelní hru *Odcházení*, ve které vyobrazuje portrét státníka, který přichází o svou politickou funkci i společenské postavení. Hra měla premiéru 22. května 2008 v Divadle Archa a tímto dílem se tak Havel po dvaceti letech opět navrátil na českou i zahraniční divadelní scénu.

Ve svých třiasedmdesáti letech Václav Havel debutoval jako filmový režisér, kdy v roce 2009 začal natáčet celovečerní film dle své divadelní hry *Odcházení*. Film měl premiéru 23. března roku 2011.⁹⁰

Při vzpomínání na prezidentskou funkci měl Havel vždy velice smíšené pocity. Pokaždé uvažoval nad tím, zda lituje či nelituje toho, že kdy byl prezidentem republiky. Vždy mluvil o tom, že přemýšlel, co by bylo, kdyby se nikdy prezidentem nestal, a mohl by tak mít spousty volného času sám na sebe a na svou ženu. Mohl by přečíst stovky knih či napsat mnoho dalších her, ale také na druhou stranu věděl, že díky této příležitosti poznal mnoho známých a zahraničních politiků a osobností a že mohl nahlédnout či dokonce ovlivnit mnoho důležitých světodějných událostí.⁹¹

⁹⁰ Václav Havel – prezident / 1989–2003 (2011). *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2023 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/prezident>.

⁹¹ HAVEL, Václav a Karel HVÍŽĎALA. *Prosím stručně*. České Budějovice: gallery, 2006, s. 236. ISBN 80-86990-00-1.

11 VLASTNÍ SHRUTÍ

11.1 HAVEL INSPIRACÍ PRO SOUČASNOST

Václav Havel zanechal mnoho důležitých odkazů, které jsou stále aktuální. Vždy dokázal propojovat morální hodnoty s politickou praxí, a stal se tak jediným politikem po roce 1989, který takto činil. V současnosti můžeme z jeho odkazů vyvozovat, jak by on sám reagoval na dnešní politické události či problémy, ať už globální nebo státní.

Například na epidemii nemoci Covid-19, která zasála svět a posléze naši zemi na přelomu roku 2019 a 2020, by Havel nenahlížel pouze jako na zdravotní krizi, ale řešil by i otázku odpovědnosti. Občany, kteří se odmítali nechat očkovat, šířili dezinformace či porušovali nařízení vlády, by kritizoval za nesolidárnost a snažil by se jim vysvětlit, že nejsou zastánci svobody, ale sobeckosti. Tvrdil by, že pravá svoboda musí být založena na vzájemném respektu.

Největší inspirací pro dnešní českou společnost je Havel hlavně v otázce klimatických změn. Vždy varoval, že politickým zájmům a boji o moc musíme nadřadit zájmy celé planety. Proto by byl určitě příznivcem tzv. „zelené dohody“ Evropské unie.⁹²

11.2 INSPIRATIVNÍ CITÁTY

▪ 28. června 1967 – *„Než zvolat tisíc odvážných slov, z nichž je pak postupně devět set odvoláno, je asi lepší zvolat jich jenom sto, nicméně stát za všemi opravdu do konce.“*
– Tento citát pronesl Havel na čtvrtém sjezdu spisovatelů. Nemilosrdně kritizoval řečníky z prvního dne sjezdu. Tvrdil, že takto odvážně se mluvilo i na předešlých sjezdech, ale bez žádných výsledků. Narážel tím na založení měsíčníku *Květen* a posléze na založení časopisu *Tvář*, z nichž oba byly brzy zlikvidovány. Havel byl svou větou opět nadčasový, jelikož popsal i skutečnost pro budoucnost. Mnoha spisovatelům, kteří promlouvali na tribunách, totiž jejich odvážnost nevydržela ani do dob normalizace. I my si dnes můžeme tento citát promítnout do naší doby. Mnoho politiků dělá právě přesný opak. Všichni svým voličům naslibují hory doly a posléze se už skutky činí jinak

⁹² Čím nás dnes může inspirovat Václav Havel. *Pehe.cz* [online]. Praha: Jiří Pehe, 2021 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://pehe.cz/2021/12/19/cim-nas-dnes-muze-inspirovat-vaclav-havel/>.

a své sliby mění. Mnoho politiků také svá tvrzení pozměňují či si dokonce protiřečí. Měli by se řídit touto Havlovo větou a mluvit třeba sice méně, ale za to si za tím, co říkají, doopravdy stát.⁹³

▪ 4. dubna 1968 – „O demokracii lze vážně mluvit jen tam, kde má lid možnost svobodně si zvolit, kdo mu má vládnout. Což předpokládá existenci aspoň dvou souměřitelných alternativ.“ – Touto větou v článku *Na téma opozice* šel Havel v totalitním režimu opravdu takzvaně s kůží na trh. Žádal vytvoření nové politické strany, která by se stala komunistické straně opozicí, a mohla tak s ní soutěžit a občané by tak měli možnost volby. Zanedlouho s tímto návrhem přišli i sami někteří soudruzi z vnitřku komunistické strany. Tato myšlenka politické plurality se stala jednou z hlavních idejí pražského jara. Ze strachu, že by se tato idea stala skutečností, vznikl proslulý „zvací dopis“ a poté došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968.⁹⁴

▪ 1. ledna 1977 – „*Charta 77 je volné, neformální a otevřené společenství různých přesvědčení, různé víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě.*“ – Toto pronesl Havel při vzniku Charty 77. Chtěl, aby byla Charta vzorkem celé společnosti a aby se zapojili různě vyhranění lidé. Charta byla první krůček na cestě odporu, další fází bylo hnutí Několik vět a závěrem odporu bylo Občanské fórum, o jehož založení se zasloužil zejména právě Václav Havel a které ukončilo vládu nenáviděného totalitního režimu.⁹⁵

▪ Říjen 1978 – „*Život v pravdě*“ – Havel tento pojem vnímal jako takový způsob vnímání člověka sebe sama, jenž mu nedovolí žít v iluzích. Tvrdil, že když se člověk naučí ovládat tuto schopnost, může začít pravdivě poznávat svět okolo sebe a chovat se v něm dle vnitřní pravdy. Člověk věrný sám sobě dle Havla prý povzbuzuje společenské uznání a ve většině případech se stává mravním příkladem ostatním lidem. Havel byl a je samozřejmě svou upřímností a hlásáním pravdy velice proslulý.⁹⁶

⁹³ KOSATÍK, Pavel. *100x Václav Havel*. Praha: Euromedia Group, a. s. - Universum, 2019, s. 14-15. ISBN 978-80-7617-929-5.

⁹⁴ Tamtéž, s. 18-19.

⁹⁵ Tamtéž, s. 44-45.

⁹⁶ Tamtéž, s. 48-49.

-
- Říjen 1978 – „*Nepolitická politika*“ – Tento pojem, vytvořený Karlem Havlíčkem a poté rozšířený T. G. Masarykem, Havel velice rád užíval. Nevěřil politikům a ani politickým stranám, hlásal politiku jako praktikování mravnosti.⁹⁷
 - 18. listopadu 1989 – „*Občanské fórum*“ – Občanské fórum vzniklo jako reakce potlačení studentské demonstrace. Jan Urban vymyslel název „Fórum“ a Havel ho doplnil adjektivem „občanské“, tak bylo pojmenování na světě. Bylo to hnutí odporu, které hlásalo odchod politiků spjatých s okupací v roce 1968, odchod politiků odpovědných za zásahy proti demonstrantům, založení komise k prošetřování těchto zásahů a propuštění politických vězňů.⁹⁸
 - 10. prosince 1989 – „*Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí.*“ – Tato nejznámější Havlova věta vznikla, když se snažil vymyslet nějaké heslo na závěr svého projevu. Nedával jí nějaký větší význam, avšak to, že ji pronesl zrovna Havel a zrovna v dané období, jí dalo mnohem větší smysl a hodnotu. Havel byl vždy zastáncem „života v pravdě“, a proto použil slovo „pravda“. Také byl zrovna kandidátem na prezidenta, s čím se pojí heslo na prezidentské standartě „Pravda vítězí“. Slovo „láska“ si Havel asi uchoval v mysli z návštěvy Spojených států, kde blíže poznal komunitu hippies. Dodnes se toto heslo používá při vzpomínce na Václava Havla, a hlavně pro boj se lží, nenávistí a různými politickými nepravostmi.⁹⁹
 - 1. ledna 1990 – „*Naše země nevzkvétá.*“ – Touto větou Havel většinu obyvatelstva šokoval, když ji pronesl při novoročním prezidentském projevu. Snažil se dát najevo, že nastává nový prezidentský styl a vlastně i nový režim. Tvrdil, že náš stát na tom není moc dobře, jak tvrdili předešní prezidenti. Také opět poukázal na pravdu, když řekl: „*Předpokládám, že jste mne nenavrhli do tohoto úřadu proto, abych vám i já lhal.*“ Vycházel z „nepolitické politiky“ a vedl lid s sebou k věci, kterým sám věřil, ale ve skutečnosti jen dal mnoho nereálných slibů. Každopádně je dobré říkat i ošklivou ale za to upřímnou pravdu, než lidem lhát, a měli by tak činit i dnešní politici.¹⁰⁰

⁹⁷ KOSATÍK, Pavel. *100x Václav Havel*. Praha: Euromedia Group, a. s. - Universum, 2019, s. 50-51. ISBN 978-80-7617-929-5.

⁹⁸ Tamtéž, s. 96-97.

⁹⁹ Tamtéž, s. 106-107.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 110-111.

▪ 20. května 1990 – „*Civilizovaný demokratický stát nemůže dost dobře zakázat komunistickou stranu, jak někteří žádají.*“ – I když si Havel myslel, že morální odsouzení komunistickou stranu potrestá, mýlil se. Mnoho příslušníků strany dávalo velice dobře najevo, že na vině spjaté s totalitou nemají žádný podíl a v ekonomické reformě, která měla za úkol odstavit komunistické hospodáře, získávali právě oni nejlepší nové pozice. Proto mnoho lidí volalo po zrušení komunistické strany. Kdyby se strana zrušila, tak samozřejmě nemůžeme mluvit o našem státě jako o demokratickém, jelikož v demokracii se jen tak nemohou rušit strany a lidé mají mít možnost volit si, co chtějí.¹⁰¹

▪ 8. března 1994 – „*Evropskou unii nechápu jako nějaký monstrózní nadstát, v němž by se měla postupně rozpustit svébytnost všech přerozmanitých součástí Evropy...Naopak: chápu ji jako systematickou tvorbu prostoru, umožňujícího různým svébytným součástem Evropy rozvíjet se svobodně a po svém.*“ – Havel byl vždy velkým příznivcem členství České republiky v Evropské unii. Upozorňoval na to, že se náš stát navrácí k evropským strukturám, ale ne jako ponížený žadatel, ale spíše jako stát, který chce nést svůj podíl odpovědnosti. Snažil se o to, aby západní státy začaly vnímat postkomunistické země, jako i tu naši, jako sobě rovné. Také varoval, že lidé začnou vnímat Evropskou unii jako monstrum, které se snaží zbavit své členské země svébytností a pouze jim přikazovat, co smějí a co nesmějí. Toto bylo opět nadčasovou Havlovou myšlenkou, jelikož v dnešní době toto tvrzení o Evropské unii můžeme často slyšet od mnoha lidí.¹⁰²

▪ Prosinec 2011 – „*Děkuji vám za vaše věrné služby.*“ – Tuto větu pronesl Havel ve svých posledních dnech, kdy umíral na Hrádečku a staraly se o něj dvě sestry boromejky. I když byl velice nemocný, zesláblý a s mnoha činnostmi mu musely sestry pomáhat, jelikož na ně nestačil, stále mu nechyběla radost z maličkostí, pozitivismus, hodnoty, zdvořilost, organizovanost a otevřenost sebe celému světu.¹⁰³

¹⁰¹ KOSATÍK, Pavel. *100x Václav Havel*. Praha: Euromedia Group, a. s. - Universum, 2019, s. 126-127. ISBN 978-80-7617-929-5.

¹⁰² Tamtéž, s. 154-155.

¹⁰³ Tamtéž, s. 204-205.

11.3 VLASTNÍ PŘEMÍTÁNÍ V LÉTĚ – ANALÝZA KNIHY *LETNÍ PŘEMÍTÁNÍ*

Důležité je zmínit, že Václav Havel o prezidentskou pozici nikdy nebojoval. Tento nápad vždy vnímal pouze jako vtip, až k němu později doopravdy došlo. I přes všechny své pochyby se funkce ujal zodpovědně a snažil se být dobrý prezidentem, který přivede republiku z komunistického režimu zpět do přijatelného stavu. Proto hned po nastoupení do funkce byla první věcí, o kterou se zajímal, příprava nové federální ústavy.

Další zajímavostí z knihy je, že Havel zmiňoval potenciální rozdělení Československa. Uvažoval a psal o této myšlence a prohlašoval, že by rozhodně pro rozdělení nebyl a že si myslí, že by to nikomu neprospělo. Psal, že Slováci touží po svébytnosti a nechtějí, aby se jim opět vládlo odjinud, tedy z Prahy. Slováci také prý ani nevnímali Československo jako svůj vlastní stát tak, jako ho vnímali Češi. Proto Havel sám navrhl Federálnímu shromáždění ústavní zákon o referendu, který by umožnil jak Čechům, tak i Slovákům rozhodnout se, zda chtějí či nechtějí žít ve společném státě. My dnes samozřejmě výsledek tohoto referenda známe a k rozdělení Československa došlo 31. prosince 1992.

Avšak s čím musím lehce nesouhlasit, je Havlova věta: *„Jsem hluboce přesvědčen, že kdybychom se dnes rozešli, budoucí generace by to vnímali jako osudovou chybu a neodpustili by nám to.“*¹⁰⁴ Myslím si, dle pozorování svého okolí, že rozdělení Československa jako osudovou chybu dnešní generace nevnímají. Lidé z mého okolí jsou spokojeni tak, jak to je. Také si ale myslím, že mnoho Čechů rozdělení nijak neřeší a soudí, že by situace byla stejná, ať se naše státy rozdělily či ne. Bohužel ale neznám názor Slováků na dnešní situaci a tuto otázku.

Dále v knize Havel popisuje svůj politický názor a to, jaký zastává politický systém. Tvrdí, že je pro takový politický systém, který je především založen na občanovi a na jeho základních a lidských právech. Z toho vychází, že je tedy pro tzv. občanskou společnost.

Chlubí se zde svým zavedeným pojmem „autentická federace“ a vysvětluje, co tento pojem představuje. I když význam pojmu měl pozitivní smysl, Havel se kvůli němu

¹⁰⁴ HAVEL, Václav. *Letní přemítání*. Praha: Odeon, 1991, s. 23. ISBN 80-207-0330-6.

dočkal jen pomluv a nadávek, jelikož ho Češi pochopili jako ustupování české politiky před stupňujícími nároky Slováků. Slováci tento pojem vnímali jako novou verzi českého centralismus či unitarismu.

Poté popisuje svůj nápad zavedení „federální rady“, což by byl orgán vyvažující jednokomorové federální shromáždění a byl by srovnatelný se senátem nebo spolkovou radou.

Dále v knize Havel kritizuje „diktaturu stranictví“. Varoval před tím, že by se mohlo stát, že budou vládnout lidé, které by si voliči nezvolili, jelikož je populární strana zapsala na svoji kandidátní listinu odměnou za jejich takzvané specifické služby, a ne za jejich kvality. Také tvrdil, že společnost posléze funguje pouze od voleb do voleb a veškeré politické rozhodování je zcela ve vleku stranicko-volebních manévřů a kalkulací. Psal o tom, že nikdo nemyslí dál a na něco jiného než na to, aby se jejich strana umístila co nejlépe v nejbližších volbách. I v dnešní době tato „stranická diktatura“ stále probíhá. Strany se doopravdy předhánějí pouze o to, která se umístí ve volbách co nejlépe, shazují a pomlouvají se navzájem a opravdu společnost žije od voleb k dalším volbám pokaždé jinak.

Havel v knize navrhuje volební zákon, kdy by si voliči mohli zvolit jednotlivé osoby, které chtějí. Osoby by mohly být z různých stran či nestran. Nevolili by se pouze celé strany s jejich neznámými členy. Tento nápad se však setkal s hned dvěma námitkami. První námitkou bylo tvrzení, že by měli zástupci malých stran velké problémy s tím se dostat na nějaké větší pozice, proto Havel navrhoval zákon kombinovaný. Druhou námitkou bylo, že by si voliči vybrali sporné osoby, které by byly pouze populární mezi občany. Na tuto námitku Havel odpovídal, že je to pouhé podceňování voličů. Já s touto druhou námitkou musím souhlasit, jelikož to pozoruji kolem sebe v dnešní době, kdy jsou voliči schopni si volit lidi dle toho, že od něj například dostali koblihu či je někdo více vidět na billboardech a podobně.

Dozvídáme se, že Havel na politickém spektru nestál ani vpravo a ani vlevo. Zastával pouze své vlastní názory a nijak se nekategorizoval. Celý život, jak víme, zastával „nepolitickou politiku“ a hlásal pouze pravdu a morálku.

Havel se také rozepisuje o své velké prioritě, kterou byla privatizace. Jelikož je jasné, že je to asi to nejdůležitější, co se musí po vládě komunistického režimu udělat.

„Určité geopolitické zájmy bude mít Sovětský svaz – ať už se z něj stane cokoli – v naší části Evropy pochopitelně vždycky...Mnozí sovětští činitelé se dosud nezbavili svých ideologických předsudků a bipolárního vidění světa jako světa rozděleného; stále ještě mnozí pocítují například NATO jako svého potenciálního protivníka a velmi těžko by se smiřovali s představou, že by se mohlo rozšířit i o bývalé satelity Sovětského svazu a přiblížit se tak až do jeho těsné blízkosti.“¹⁰⁵

Nadčasovost a pravdivost tohoto Havlova tvrzení mě velice pobavila. Víme, že v dnešní době má Rusko stále geopolitické zájmy v našich částech Evropy. Rusko stále vnímá NATO jako svého potenciálního protivníka. Rozšiřování a přibližování členských států NATO blíže k Rusku, se mu nelíbí a varuje různými hrozbami.

Dostáváme se do části knihy, kde Václav Havel popisuje, jakou budoucnost by Československu přál a předpovídá. Vybrala jsem ty nejzajímavější části, které se velkým rozdílem liší od toho, jak je to dnes, anebo naopak jsou nadčasové a souhlasí s tím.

„Především doufám, že se změní celková atmosféra našeho života. Vymizí z něho poslední zbytky křečovitosti, frustrace a nevraživosti, jimiž se dnes projevuje obecný šok společnosti ze svobody. Občané nabudou opět sebedůvěry a sebeúcty, získají pocit spoluodpovědnosti za stav věcí obecných a pocit, že v této zemi má smysl žít“¹⁰⁶ – Myslím si, že Havel velmi dobře popsal vlastnosti občanů dnešní doby. Atmosféra se velmi neliší, pouze společnost již není v šoku ze svobody a chtěla by ji občas více než je zdrávo. Občané sebedůvěry a sebeúcty opravdu nabyli, avšak pocit spoluodpovědnosti nezískali.

„I politický život se uklidní. Budeme mít dvě velké strany, už s určitou tradicí, vlastním intelektuálním potenciálem, jasným programem, vlastním sociálním zázemím, s generací nových, mladých a vzdělaných politiků v čel, politiků už nezdeformovaných érou totality.“¹⁰⁷ – Tato předpověď se Havlovi opět nevyplnila. Nevím, jestli se dá úplně říci, že bychom měli dvě velké politické strany. Ano, máme nějaké strany větší a známější, ale je jich více než dvě. V čem nejvíce se zde Havel mýlil, byla část o nových, mladých a vzdělaných politicích, jelikož ty opravdu v dnešní době postrádáme. Nebudu

¹⁰⁵ HAVEL, Václav. *Letní přemítání*. Praha: Odeon, 1991, s. 61. ISBN 80-207-0330-6.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 77.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 77.

samozřejmě všechny politiky házet do jednoho pytle. Ve vládě se dnes určitě najdou dobří lidé. Ale myslím si, že mezi nejznámějšími politiky jich je opravdu mnoho, kteří jsou zvláštní a nedostatečně kvalifikovaní k vykonávání¹⁰⁸ svých funkcí.

„...nebude už dávno u nás tak vysoká kriminalita.“ – Toto je pravda. Kriminalita u nás, ačkoliv se to třeba nezdá, opravdu klesá.

„Zřejmě u nás už bude zavedena jednotná evropská měna...“¹⁰⁹ – Tato předpověď bohužel Havlovi nevyšla, ale měla by. Spousta lidí ví, že bychom jako členové Evropské unie měli přijmout euro jako naši měnu. Ještě se tomu tak nestalo a my za to doplácíme nemalými částkami. Ale na druhou stranu nevíme, alespoň já ne, zda by to s naší ekonomikou potom dopadlo lépe nebo hůře.

„Mělo by, jak jsem řekl, přibýt lesů, a tím i kyslíku. Mělo by ubýt naopak oxidu siřičitého a vůbec všech škodlivých emisí. Tepelné elektrárny, které nebudou zrušeny, přejdou na čistou spalovací technologii (viděl jsem ji ve Švédsku), anebo budou opatřeny čističkami...“¹¹⁰ – Když se to nezdá, tak lesů v České republice opravdu přibývá, ale ve světovém měřítku bychom mohli mluvit o obrovském kácení pralesů, které je opravdu hrozné a nese s sebou velmi drastické následky. Já bych řekla, že škodlivých emisí vůbec neubývá. V dnešní době je závažný problém znečištěné ovzduší s tím spojené globální oteplování a tak dále.

„Školy všech stupňů musí v mladých lidech pěstovat svobodomyšlného ducha a samostatné myšlení; osobnosti pedagogů v nich musí lidsky působit na osobnosti žáků; školství je třeba humanizovat, jak v tom smyslu, že jeho základním atomem bude lidská osobnost učitele, vytvářející kolem sebe „silové pole“ inspirace a příkladu, tak v tom smyslu, že u všech oborů bude technické či odborné vzdělání přiměřeně a daleko více než dnes kombinováno se vzděláním obecně humanitním.“¹¹¹ – V této předpovědi byl Havel opět moc optimistický, dalo by se říci až naivní. Školství je bohužel postaveno jinak a žáci nejsou v mnoha případech bráni jako individuální jedinci a také se vůbec učitelé nezabývají nějakým budováním svobodomyšlného ducha u žáků. V dnešní době škola jen zabíjí fantazii, talent a osobitost, jak vyvozují z pozorování a doslechu ze svého okolí a své sociální bubliny.

¹⁰⁸ HAVEL, Václav. *Letní přemítání*. Praha: Odeon, 1991, s. 78. ISBN 80-207-0330-6.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 81.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 85.

¹¹¹ Tamtéž, s. 89.

„...že politika není ze samé své podstaty špinavost; špinavost z ní dělají nanejvýš jen nečistí lidé. Připouštím pouze, že jde o oblast lidské činnosti, která možná ke špinavostem může svádět o něco víc než jiné sféry, a která tudíž klade na lidi vyšší nároky. Ale není vůbec pravda, že politik musí nutně lhát či intrikovat. To je pustý nesmysl, který velmi často šíří ti, kteří chtějí – ať z těch či oněch důvodů – občany odradit od zájmu o věci obecné.“¹¹² – Toto se mi četlo velmi dobře, jelikož mě to motivovalo v tom, co dělám a chci dělat. Sama se již angažuji v politice v komunální oblasti a chtěla bych se dostat na vyšší a vyšší pozice. A vždy jsem se bála, že ve vyšších politických funkcích to bez lhaní a nějakých manipulací nejde, ale jsem ráda, že dle této ukázky tomu tak nemusí být.¹¹³

¹¹² HAVEL, Václav. *Letní přemítání*. Praha: Odeon, 1991, s. 102. ISBN 80-207-0330-6.

¹¹³ SVOBODOVÁ, Jana. *Václav Havel: Letní přemítání*. Plzeň, 2022. Semestrální práce. Západočeská univerzita v Plzni.

Závěr

V práci se zaměřuji na vybrané kapitoly ze života Václava Havla. Jednotlivé kapitoly se více zabývají Havlem v dětství, ve škole, Havlem dramatikem, spisovatelem, filozofem, chartistou, disidentem, zakladatelem Občanského fóra a v neposlední řadě také prezidentem. Dozvěděla jsem se, že pocházel z bohaté rodiny, stal se významnou literární osobností a filozofem. Přes překážky a nesouhlas režimu prosadil svou kreativitu a vášně pro divadlo a psaní. Angažoval se ve společenských organizacích, jako byla Charta 77, a bojoval za lidská práva a svobodu. V době Sametové revoluce založil Občanské fórum a nakonec se stal prezidentem Československa a později České republiky. Po skončení prezidentského úřadu se vrátil zpět k psaní a jeho díla, včetně hry *Odcházení* a filmu toho samého jména, obohatila kulturní svět. Jeho odkaz spočívá v podpoře lidských práv, evropské integraci a kulturním dědictví.

Pokusila jsem se také nabídnout vlastní shrnutí, čím byl Václav Havel, jeho život a práce, inspirativní a aktuální pro dnešní občanské vzdělávání zaměřené na školní děti a mládež. To jsem více rozebrala v poslední kapitole „Vlastní shrnutí“. Kde jsem nejprve vypsalala v krátkosti, čím je Havel inspirací v současné době. Dále jsem vypisovala jeho nejznámější, nejdůležitější a nejinspirativnější citáty, které jsem více rozebrala a popsala, v jaké době je vyslovil a s jakým úmyslem. V poslední části kapitoly jsem rozebírala knihu *Letní přemítání*, ze které jsem vybrala a blíže rozebrala pozoruhodné části a Havlovy myšlenky. Také jsem se pokusila vybrat z knihy Havlovy představy o budoucnosti, které mě zaujaly, a srovnat je s přítomností. Analýzu této knihy jsem zvolila, jelikož v ní skvěle Václav Havel popisuje, jak vidí naši zemi a její problémy v jeho době a také v budoucnosti, je to souhrn spontánně psaných poznámek a myslím si, že moji práci skvěle doplňuje. Jako hlavní zdroje pro tvorbu práce jsem použila nejen jeho literární díla, ale také i esejistické texty a státnické projevy.

RESUMÉ

Práce se zaměřuje na život a práci Václava Havla. Kapitoly se věnují jeho dětství, školnímu období, umělecké kariéře, angažování v Chartě 77, zakládání Občanského fóra a prezidentskému úřadu. Havlův odkaz spočívá v podpoře lidských práv, evropské integraci a kulturnímu dědictví. Práce zahrnuje vlastní shrnutí, Havlovy citáty a analýzu knihy Letní přemítání. Použité zdroje zahrnují Havlova díla, esejistické texty a státnické projevy.

Summary

The work focuses on the life and work of Václav Havel. The chapters delve into his childhood, school years, career as a playwright, writer, philosopher, involvement in Charta 77, founding of the Civic Forum, and ultimately his presidency. Havel's legacy lies in his support for human rights, European integration, and cultural heritage. The thesis includes a personal summary, Havel's notable quotes, and an analysis of the book "Summer Meditations." The main sources utilized for this work include Havel's literary works, essays, and political speeches.

SEZNAM LITERATURY

Použitá literatura:

C. PUTNA, Martin. Václav Havel. Druhé. Praha: Knihovna Václava Havla, 2012, s. 27. ISBN 978-80-87490-08-2.

FORMÁČKOVÁ, Marie. Václav Havel: Život jako absurdní drama. Praha 5: Euromedia Group, k. s. - Ikar, 2012, s. 83-88. ISBN 978-80-249-1812-9.

FREIMANOVÁ, Anna a Tereza JOHANIDESOVÁ. Václav Havel: Má to smysl! Praha: Knihovna Václava Havla, 2019, s. 195. ISBN 978-80-87490-98-3.

HAVEL, Václav a Karel HVÍŽĎALA. Prosím stručně. České Budějovice: gallery, 2006, s. 48. ISBN 80-86990-00-1.

HAVEL, Václav. Dálkový výslech. Praha: LEDA, 2015, s. 16-17. ISBN 978-80-7335-398-8.

HAVEL, Václav. Letní přemítání. Praha: Odeon, 1991, s. 23. ISBN 80-207-0330-6.

KACZOROWSKI, Aleksander. Havel. Praha: XYZ, 2021, s. 101. ISBN 978-80-7597-937-7.

KOSATÍK, Pavel. 100x Václav Havel. Praha: Euromedia Group, a. s. - Universum, 2019, s. 14-15. ISBN 978-80-7617-929-5.

SVOBODOVÁ, Jana. Václav Havel: Letní přemítání. Plzeň, 2022. Semestrální práce. Západočeská univerzita v Plzni.

ŽANTOVSKÝ, Michael. Havel. Praha: Argo, 2014, s. 28. ISBN 978-80-257-1213-9.

Internetové zdroje:

Blesk.cz [online]. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2021 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-pribehy/677594/bratri-vaclav-75-a-ivan-82-havlovi-rozdelil-je-stamilionovy-majetek.html>.

Čím nás dnes může inspirovat Václav Havel. Pehe.cz [online]. Praha: Jiří Pehe, 2021 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://pehe.cz/2021/12/19/cim-nas-dnes-muze-inspirovat-vaclav-havel/>.

Divadlo. In: Vaclavhavel.cz [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/divadlo>.

Filosofická témata v díle Václava Havla [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/26762/1/BP%20Marketa%20Svobodova%20.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni.

Hejdanek.eu [online]. Praha: Archiv Ladislava Hejdánka, 2009 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.hejdanek.eu/Archive/Detail/965>.

Historie: KOR. In: Neviditelnypes.lidovky.cz [online]. Praha: Neviditelný pes, 2022 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/historie-kor.A160924_171733_p_zahranici_wag.

Hnutí Občanské fórum. In: Totalita.cz [online]. Praha: Totalita, 2022 [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://www.totalita.cz/vysvetlivky/of.php>.

Hry. In: Vaclavhavel.cz [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/dilo/hry>.

Ivan M. Havel vzpomíná na svého bratra Václava Havla. Radiozurnal.rozhlas.cz [online]. Praha: Český rozhlas, 2016 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/ivan-m-havel-vzpomina-na-sveho-bratra-vaclava-havla-kdyby-se-ted-vratil-tak-uz-6210626>.

Kdo byl Václav Havel a jaká byla jeho role v průběhu sametové revoluce? Seznamzpravy.cz [online]. Praha: Seznam Zprávy, a. s, 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vaclav-havel-1989-79324>.

Michael Žantovský: Václav Havel a sametová revoluce. Plus.rozhlas.cz [online]. Praha: Český rozhlas, 2023 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/michael-zantovsky-vaclav-havel-a-sametova-revoluce-8109040>.

Novinky.cz [online]. Praha: Novinky [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/tag/vaclav-havel-20251>.

Občanské fórum. Seznamzpravy.cz [online]. Praha: Seznam Zprávy, a. s, 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/tag/obcanske-forum-2095>.

Rychlý vzestup, rychlý rozpad. Před 30 lety vzniklo Občanské fórum. Ct24.ceskatelevize.cz [online]. Praha: Česká televize, 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2977769-rychly-vzestup-rychly-rozpad-pred-30-lety-vzniklo-obcanske-forum>.

Totalita.cz [online]. Praha: Totalita, 2022 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_havelv.php.

Vaclavhavel.cz [online]. Praha: Havel v kostce, 2017 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/elearning/cs/data>.

Vaclavhavel.cz [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2009 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/rodina>.

Vaclavhavel.cz [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/dilo>.

Vaclavhavel.cz [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/disidentstvi>.

Vaclavhavel.cz [online]. Praha: Knihovna Václava Havla, 2022 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/politika>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Logo Občanského fóra 23